

**KUULEMISASIAKIRJA:
EUROOPAN KOMISSION TIEDONANTO LASTEN OIKEUKSISTA (2011–2014)¹**

Lapsen oikeudet. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 3 artiklan mukaisesti EU:n tulee tukea lapsen oikeuksia. Lasten oikeudet ovat osa niitä perusoikeuksia, joita EU ja sen jäsenvaltiot ovat sitoutuneet kunnioittamaan. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklassa säädetään, että lapsella on oikeus hyvinvoinnille välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon. Lapsen on saatava ilmaista vapaasti mielipiteensä. Lapsen mielipide on hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti otettava huomioon häntä koskevista asioista. Lisäksi lapsen etua on painotettava kaikissa lapsia koskevista toiminna. Kansainvälisesti lapsen oikeuksien suojeleminen perustuu niihin arvoihin ja periaatteisiin, jotka on kirjattu vuonna 1989 laadittuun lapsen oikeuksia koskevaan YK:n yleissopimukseen. Sen on jokainen EU:n jäsenvaltio ratifioinut.

Euroopan komission toimet lapsen oikeuksien suojelemiseksi. Vuonna 2006 komissio antoi tiedonannon ”Tavoitteena lasten oikeuksia koskeva EU:n strategia”. Sen tarkoituksena on kehittää yhteinen perusta lasten oikeuksien tehokasta suojelemista varten EU:n sisäisissä ja ulkoisissa politiikoissa. Lisätietoja tiedonannosta ja komission toimista voi lukea verkkosivuilta:

http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/nationalcomm/index_en.htm.

Kuulemisen tarkoitus. Komissio antaa vuoden 2010 lopulla tiedonannon lasten oikeuksista (2011–2014) lasten oikeuksia koskevan EU:n strategian tueksi. Tämä kuuleminen antaa sidosryhmille tilaisuuden esittää mielipiteensä komissiolle siitä, millaisia todellista lisäarvoa tuovia **käytännön toimia** voitaisiin kehittää EU:n tasolla. Komissio saa sitä kautta myös tietoa lasten parissa työskentelevien käytännön kokemuksista, erityisesti **ongelmista, joita kohdataan lasten oikeuksia edistettäessä ja suojellessa**. Komissio haluaa erityisesti saada luotettavaa tietoa ja käytännön esimerkkejä tilanteesta kentällä. Sitä kiinnostavat sekä ongelmat että niiden ratkaisut.

Kyselylomakkeen aiheet. Ensimmäinen osa koskee komission aiemmin toteuttamien lapsen oikeuksia edistävien hankkeiden arviointia. Toinen osa keskittyy aiheisiin, joiden katsotaan tarvitsevan erityistä huomiota.

Kuka voi vastata kyselyyn? Kysely on suunnattu niin yksityishenkilöille kuin järjestöille, yhdistyksille, laitoksille ja toimielimille, jotka toimillaan suojelevat ja edistävät lapsen oikeuksia paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti, Euroopan laajuisesti tai kansainvälisesti. Kaikkiin kysymyksiin ei tarvitse vastata. Voitte vastata niihin kysymyksiin, jotka liittyvät omaan toimintaanne ja kokemuksiinne.

---

¹ Komission yksiköt ovat valmistelleet tämän asiakirjan julkista kuulemista varten. Siinä ei millään tavoin ennakoita tai esitetä komission mielipidettä mistään siinä käsitellystä asiasta.

Vastaaaja: Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Suomi

Keskeisiä kysymyksiä

I Komission aiempiin hankkeisiin liittyvät kysymykset

1. Komission vuonna 2006 antamassa tiedonannossa ”Tavoitteena lasten oikeuksia koskeva EU:n strategia” määriteltiin kokonaisvaltainen EU:n strategia, jonka tarkoituksena on edistää ja suojella lasten oikeuksia tehokkaasti Euroopan unionin sisäisten ja ulkoisten politiikkojen yhteydessä sekä tukea jäsenvaltioiden tällä alalla toteuttamia toimia. Mikä on yleinen arvionne tiedonannosta?

Oli periaatteellisesti erittäin myönteistä lapsen oikeuksien kannalta, että komissio ensimmäisen kerran historiassaan paneutui asiaan. Tämä oli ensimmäinen askel oikeaan suuntaan. Tiedonanto oli myös informatiivinen kooste EU:n eri politiikkoihin, joilla on vaikutuksia lapsiin. Asetetut tavoitteet mm. lapsen oikeuksien valtavirtaistamisesta kaikissa EU:n politiikoissa oli kunnianhimoinen

Alueita, jotka olisivat voineet tulla esille vahvemminkin ovat;

- 1) kuluttajapolitiikka ja lapsen oikeudet,
- 2) työvoiman vapaan liikkuvuuden ja talouspolitiikan linjausten vaikutukset lapsiin (perheen ja työn yhteensovittaminen)
- 3) alkoholipolitiikan vaikutukset lapsiin myös vanhempien alkoholinkäytön näkökulmasta (ei pelkästään lasten ja nuorten oman alkoholinkäytön)
- 4) EU:n tilastopolitiikan lapsinäkökulma
- 5) EU:n lapsi- ja nuorisopolitiikan tarkastelu yhtenäisenä kokonaisuutena
- 6) lapsinäkökulma EU:n alueiden kehittämisen politiikkaan.

Monilla EU:n politiikoilla on välillisiä vaikutuksia lapsiin ja heidän kasvuoloihinsa, vaikka ne eivät suoranaisesti koskettaisikaan lapsia. Tiedonanto ei kovin selkeästi tuonut esille tavoitetta lapsen edun asettamisesta etusijalle EU:n kaikissa politiikoissa ja sitä, että arviointia tulisi tehdä myös niillä alueilla, joissa suurimmat rahavirrat kulkevat (alue- ja rakennepolitiikka, talouspolitiikka).

2. EU:lla on velvoite olla antamatta lasten oikeuksia rikkovia säädöksiä ja ottaa lasten oikeudet huomioon kaikissa lapsia koskevissa politiikoissaan valtavirtaistamisperiaatteen mukaisesti. Komissio on käyttänyt monia välineitä, kuten lainsäädäntöä, tiedonantoja ja ohjeita, taloudellisia tukia ja hyväksi koettujen toimintatapojen jakamista, joilla se on pyrkinyt määrätietoisiin toimenpiteisiin lasten oikeuksien suojelemiseksi ja edistämiseksi perussopimusten mukaisesti ja toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita noudattaen. Mikä on yleinen arvionne näiden toimien tuloksista?

Parhaiten on edistytty ulkosuhteiden alueella ja toteutettu lapsen oikeuksien valtavirtaistamista. Toki tämä on seurausta myös siitä, että ulkosuhteiden alueella oikeudellinen perusta on vahvin EU:n yhteisille toimille lapsiasioissa.

Internetin turvallisen käytön edistämässä sekä lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastustamisessa on myös menty yhteistyössä eteenpäin. Rahallinen tuki kansallisille toimijoille on ollut vaikuttavaa (Safer Internet-ohjelma). Rikosoikeudellinen yhteistyö on edistynyt. Lapsiköyhyyden vähentämisen alalla komissio on vaikuttanut jäsenvaltioihin korostamalla tähän liittyviä tiedontuotannon ja avoimen koordinaation tarpeita.

Kokonaisuus ei kuitenkaan ole hahmottunut parhaalla mahdollisella tavalla komission sisällä. Oikeudellisen osaston toiminta ja toisaalta sosiaalisen syrjäytymisen vastainen työ ovat jääneet varsin erillisiksi toisistaan. Haasteena on saada lapsinäkökulma osaksi myös talouspolitiikan valmistelua ja dokumentteja sekä rakennerahastoja. .

EU:n lapsen oikeuksien foorumit eivät ole muodostaneet kovin selkeää jatkumoa vaan jääneet erillisiksi tapahtumiksi. Komission tuottamat selvitykset lasten ja nuorten asenteista ja lapsen oikeuksien tietämyksestä ovat olleet hyödyllisiä. Perusoikeusvirasto on strategiassaan huomionnut lapsen oikeudet kiitettävästi.

Edellinen komissio on kuitenkin kaiken kaikkiaan saanut lapsen oikeuksien näkökulman hyvin alulle ja tietoisuus asioista on parantunut. Toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaate edellyttävät, että haetaan alueita, joissa nimenomaan EU voi antaa lisäarvoa. Hyvin tärkeää olisi, että komissio itse koko ajan parantaisi ylisektoraalista koordinaatiota ja eri hallinnonalojen yhteistyötä lapsiasioissa sekä kouluttaisi omia työntekijöitään lapsen oikeuksien valtavirtaistamisessa. Lisäksi on syytä välttää päällekkäistä toimintaa Euroopan Neuvoston (Council of Europe) kanssa, jolla on mittava lapsen oikeuksien strategia.

II Kentällä vallitsevaan tilanteeseen liittyvät kysymykset

Eurooppa-neuvosto haluaa kehittää vuoden 2006 tiedonannon pohjalta lasten oikeuksia koskevan kunnianhimoisen EU:n strategian. Se onkin pyytänyt komissiota yksilöimään lapsen oikeuksien suojelemiseen ja edistämiseen tähtäviä toimenpiteitä, joihin unioni voisi tuoda lisäarvoa, ja kiinnittämään huomiota etenkin haavoittuvassa asemassa olevien lasten tarpeisiin.

Lapsiystävällinen oikeusjärjestelmä

3. Millaisia esteitä ja ongelmia lapset pääasiallisesti kohtaavat oikeusjärjestelmässä (mm. siviili-, rikos- ja hallinto-oikeudessa)? Mitä haasteita ja ongelmia lapset kohtaavat erityisesti, kun he joutuvat osallistumaan oikeudenkäyntiin uhrina tai vastaajana joko riita-asiassa, maahanmuutto- ja turvapaikka-asioissa tai rikosasiassa?

Suomalaisesta näkökulmasta poliisin, tuomioistuinlaitoksen ja maahanmuuttoviranomaisten koulutus ja perehtyneisyys lasten kohtaamiseen on vielä riittämätöntä. Lapsen haavoittuvuutta ei oteta riittävästi huomioon. Alle 15-vuotiaan ollessa väkivallan tai seksuaalisen hyväksikäytön uhrina hänen todistuksensa voidaan nauhoittaa videolle ja videomateriaalia käyttää oikeudessa. Yleensä 16–18-vuotiaat joutuvat suulliseen oikeuskäsittelyyn eikä heitä aina kohdella lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.

Lapsiuhrin näkemyksiin siitä, miten he haluavat tulla kuulluksi tutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana, ei kiinnitetä riittävästi huomiota. Lapsille ei aina haeta edunvalvojaa tutkinnan ja oikeudenkäynnin ajaksi valvomaan lapsen etua ja käyttämään puhevaltaa asiassa. Lapsen kohtaamisen taidon puuttuessa lasta ei välttämättä ole osattu haastatella oikein ja riittävän varhaisessa vaiheessa rikostapahtuman jälkeen. Lapsiin kohdistuneiden rikosten tutkinta ja oikeudenkäynti ja kestävät kohtuuttoman pitkään eikä tutkintaviranomaisten (poliisi) ja syyttäjän välillä ei ole riittävästi yhteistyötä.

4. Mitä käytännön toimia ehdottaisitte, jotta oikeusjärjestelmistä saataisiin lapsiystävällisiä? Voisiko EU mielestänne edistää tällaisten toimien toteutumista ja miten? Miten EU voisi toimillaan taata, että lasten oikeudet ja erityisesti lasten etujen valvonta otettaisiin huomioon heitä koskevissa oikeudellisissa päätöksissä?

Euroopan Neuvosto on parhaillaan määrittelemässä lapsiystävällisen oikeusjärjestelmän kriteereitä. Tämä asiakirja on mielestämme kattava ja monipuolinen. Tätä tulisi hyödyntää myös EU:n työssä sekä välttää päällekkäistä toimintaa. Euroopan Neuvoston lapsiystävällisen oikeuden suuntaviivojen valmistelussa on kuultu lapsia ja nuoria. Myös Suomesta osallistuttiin kyselyyn.

Määräysten, ohjeiden ja suositusten avulla on paikallaan ohjeistaa, että myös tuomioistuimissa työskentelevillä on taito kohdata lapsia. Edunvalvoja-järjestelmän (guardian ad litem) edistäminen olisi tärkeää.

5. Tunnetteko hyviä käytänteitä, hankkeita, ohjelmia (mukaan lukien koulutusohjelmat) tai työkaluja, joilla pyritään parantamaan mahdollisuuksia ottaa lapsen erityisoikeudet, etu ja tarpeet paremmin huomioon oikeusjärjestelmissä? Tunnetteko rajatylittäviä hankkeita tällä alalla (esim. yhteistyöhankkeita, toimintaa toisten jäsenvaltioiden järjestöjen kanssa, hyväksi koettujen toimintatapojen jakamista jne.)

Suomessa lapsiasiavaltuutettu käy neuvotteluja järjestöpohjaisten lasten ja nuorten auttavien puhelinten ja Internet-palveluiden kanssa siitä, miten voitaisiin madaltaa alaikäisten kynnystä tehdä rikosilmoitus heihin kohdistuneista rikoksista. Lapset eivät useinkaan tiedä, mihin tulee ottaa yhteyttä, kun heihin on kohdistunut esim. pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö. Kynnys yhteydenottoon voi myös olla korkea.

On tärkeä myös yleisesti vahvistaa lasten luottamusta palveluihin (ml. poliisi, lastensuojelu) ja heidän tietoaan siitä, mitä palveluita paikallisesti on tarjolla.

6. Lapset saattavat osallistua oikeudellisiin menettelyihin haavoittuvina todistajina tai uhreina. Pitäisikö mielestänne ryhtyä lisätoimiin, jotta näiden lasten tarpeet ja oikeudet otettaisiin paremmin huomioon? Onko tiedossanne lakiin perustuvia tai käytännön järjestelyjä, joilla vältetään moninkertaiset kuulustelut tai minimoidaan oikeudelliseen menettelyyn osallistumisesta aiheutuvat negatiiviset kokemukset?

Suomessa on tavoitteena ottaa käyttöön Islannista ja Ruotsista saatujen kokemusten perusteella hyväksi todettu ns. lastenasiantalomalli ("Barnahusmodel") joka liittyy erityisesti lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rikosten tutkintaan. Sama malli voi toimia myös pahoinpitelyrikosten tutkinnassa.

Tässä mallissa eri viranomaiset ja ammattilaiset (esim. lastenlääkäri, gynekologi, oikeuspsykiatri, poliisi, sosiaalityöntekijä) työskentelevät samassa talossa moniammatillisesti ja lapsilähtöisesti. Tilat on suunniteltu lapsiystävällisiksi. Lapsen kuulustelemiseen voi osallistua lapsen kasvuun ja kehitykseen perehtynyt asiantuntija. Tällä on tavoitteena minimoida seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksen tutkinnasta lapselle aiheutuvaa lisähaittaa. Islannissa ja Ruotsissa mallia on kokeiltu jo pidempään ja todettu hyväksi.

7. Auttaa teknologia (videoneuvottelu, videotallenteet, sähköiset valituslomakkeet jne.) tekemään oikeusjärjestelmästä helpommin lähestyttävän lapsille tai tarjoavatko ne suojaa oikeudellisen menettelyn aikana? Antakaa esimerkkejä hyvistä käytänteistä tässä asiassa.

Lähtökohtaisesti lapsen näkemykset tulee ottaa huomioon päätettäessä, kuinka häntä kuullaan tutinnan ja oikeuskäsittelyn aikana. Lapsen kuulustelu tulee videoida. Lainsäädännön tulee sallia videokuulustelun käyttö oikeudenkäynnissä todistusaineistona; lasta ei tule altistaa kohtaamaan hänen pahoinpitelijänsä tai hyväksikäyttäjänsä.

8. Ovatko jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmissä työskentelevät henkilöt mielestänne saaneet riittävästi koulutusta osatakseen ottaa huomioon lasten oikeudet ja tarpeet oikeudellisissa menettelyissä ja päätöksenteossa? Mikäli eivät ole, mitä ja millaisia tarpeita vielä on?

Suomessa oikeusjärjestelmässä työskentelevillä ei ole riittävästi taitoa ja perehtyneisyyttä lasten kohtaamiseen ja lapsen oikeuksiin. Tarvitaan opetusta lapsen oikeuksista näiden ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutuksessa.

Lasten oikeuksia suojelevat oikeuspolitiikat

9. Miten kokemuksenne mukaan perheasioiden sovittelussa otetaan huomioon lapsen etu? Millaisia aloitteita Euroopan unionin pitäisi mielestänne tehdä tukeakseen perheasioiden sovittelua jäsenvaltioiden välisissä tapauksissa?

EU:n tulee edistää Venäjän liittymistä Haagin ns. lapsikaappaus sopimukseen (Yksityisoikeuden alaa koskevaan yleissopimukseen kansainvälisestä lapsikaappauksesta)

10. EU harkitsee toimia, joilla voitaisiin ratkaista kansalaisten toisessa EU-maassa kokemat henkilötietojen todentamiseen liittyvät ongelmat (esim. syntymää, nimeä, sukulaisuussuhteita, adoptiota jne. koskevat asiat). Kun kansalaisten täytyy esittää henkilötietoihin liittyviä asiakirjoja toisessa jäsenmaassa, he joutuvat usein todistamaan asiakirjojen aitouden tai toimittamaan niistä käännöksen, mikä on kallista ja vie aikaa. Miten tilannetta voitaisiin mielestänne parantaa?

11. Pitkällä aikavälillä on mahdollista tunnustaa vastavuoroisesti henkilötietoihin liittyvien asiakirjojen vaikutukset. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että lapsen syntymän tai adoption kautta saatu vanhemmuus, joka on laillinen ja pätevä yhdessä jäsenvaltiossa, tunnustettaisiin myös muissa jäsenvaltioissa. Pitäisikö EU:n mielestänne ryhtyä toimiin tämän tavoitteen saavuttamiseksi?

12. Bryssel IIa -asetuksen (joka koskee tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa

asioissa) tulevaa tarkistusta varten komissio pohtii tarvetta asettaa vähimmäisvaatimuksia vanhempainvastuuta koskeville päätöksille. Jos yhteisiä vähimmäisvaatimuksia asetettaisiin, jäsenvaltiot voisivat tunnustaa ja panna täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa tehdyt huoltajuuspäätökset ilman lisätoimenpiteitä päätöksen hyväksymiseksi, ja siten nopeuttaa loppuratkaisua huoltajuuskiistoissa. Pitäisikö EU:n mielestänne asettaa vähimmäisvaatimuksia vanhempainvastuuseen liittyville päätöksille? Mitä vaatimuksia pitäisi ottaa lukuun?

13. Mitä vaikeuksia tai ongelmia olette kohdanneet kentällä kansainvälisiin (EU-maan ja kolmannen maan välisiin) adoptioihin liittyen? Mitä vaikeuksia tai ongelmia olette kohdanneet kentällä EU-maiden välisiin adoptiopäätöksiin liittyen?

Haavoittuvassa asemassa olevat lapsiryhmät

14. Mitkä lapsiryhmät ovat kokemuksenne mukaan erityisen haavoittuvassa asemassa? Onko teillä tähän liittyviä asiatietoja tai tilastoja?

Eu-näkökulmasta haluamme nostaa esille kaksi ryhmää: ilman huoltajaa maahan tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat sekä romanilapset, jotka tulevat vanhempiansa mukana maahan.

Yksin tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä on noussut voimakkaasti Suomessa (vuonna 2006: 108 hakijaa, vuonna 2009: 557 hakijaa). Vähemmistövaltuutetun tekemän selvityksen mukaan näiden lasten asumisen järjestämisessä on puutteita (lähinnä ylikuormitetut asumisyksiköt, joissa on liian vähän henkilökuntaa sekä lasten asuinpaikan siirtäminen useita kertoja ennen oleskeluluvan saamista ja pysyvän asumisen järjestymistä). Lapsille ei järjestetä riittävästi terapia- tai muita kriisipalveluita. Lapsille ei ole velvollisuutta järjestää perusopetusta. Ilman henkilöllisyyttä todistavia asiakirjoja oleville alaikäiseksi itseään esittävien iänmäärityksen osalta on puutteita. Lainsäädäntöä on kehitetty oikeuslääketieteellisen iänmäärityksen edellytysten ja suorittamisen osalta, mutta puutteena on, että iänmääritys perustuu pelkästään luu- ja hampaistomittauksiin. Ns. Dublin-menettelyyn perustuvassa nopeutetussa turvapaikkamenettelyssä ei selvitetä lapsen etua, vaan lapsi saatetaan palauttaa lapsen turvallisuutta ja terveyttä vaarantaviin olosuhteisiin.

Suomeen on tullut myös enenevässä määrin Romaniasta romaniperheitä lasten kanssa. Perheet pyrkivät elättämään itsensä kerjäämällä. Tähän ilmiöön tulisi löytää keinoja EU:n yhteisin toimin niin, että esimerkiksi rakennerahastojen varoja käytettäisiin lasten ja perheiden olojen parantamiseen Romaniassa.

Lapsiasiavaltuutettu on tehnyt oman selvityksen suomalaisten romanilasten mielipiteistä omasta hyvinvoinnistaan ja oikeuksistaan. Suomalaiset romanilapset voivat hyvin, jos heitä verrataan muihin Euroopan maihin mutta myös Suomessa on tarpeita parantaa heidän kouluun osallistumistaan sekä vähentää kiusaamista ja leimaamista koulussa.

Suomessa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on noussut 1980-luvun lopulta lähtien. Erityisenä puutteena Suomessa on se, että lapsia sijoitetaan paljon laitoksiin. Perhesijoitusten osuutta tulisi lisätä.

Lapsiin kohdistuvan syrjinnän kannalta eniten ongelmia Suomessa on erilaisiin kieli- ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien (romani-, saamelais- ja viittomakieliset sekä maahanmuuttajalapset) sekä vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten elämässä.

Lapsiasiavaltuutettu on tämän kevään aikana selvittänyt muiden suomalaisten ihmisoikeus-, perusoikeus- ja lainvalvontainstituutioiden toiminnan lapsiystävällisyyttä. Nykyiset toimijat Suomessa käsittelevät vain harvoin alaikäisten tekemiä valituksia. Lapsiasiavaltuutettu kehittää yhdessä näiden toimijoiden kanssa mahdollisuuksia edistää lapsen mahdollisuutta saada oikeudenloukkauksensa tutkittavaksi. Pääosin tätä tullaan edistämään järjestämällä tiedotusta lasten yleisesti käyttämällä foorumeilla.

15. Miten järjestönne toiminta liittyy haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin? Mitä vaikeuksia tai ongelmia olette kohdanneet kentällä kehittäessänne toimia haavoittuvassa asemassa olevien lasten hyväksi?
16. Tunnetteko hyviä käytänteitä, hankkeita tai ohjelmia, jotka auttavat suojelemaan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia lapsiryhmiä? Tunnetteko rajatylittäviä hankkeita tällä alalla (esim. yhteistyöhankkeita, toimintaa toisten jäsenvaltioiden järjestöjen kanssa, hyväksi koettujen toimintatapojen jakamista jne.)?

Suomen, Ruotsin ja Norjan lapsiasiavaltuutetut ovat tehneet yhteisen selvityksen saamelaislasten mielipiteistä ja oikeuksien toteutumisesta. Tämä tehtiin osin EU:n Interreg - rahoituksella. Saamelaiset ovat Euroopan ainoa alkuperäiskansa. Selvitys osoitti tarpeen Suomen, Ruotsin ja Norjan paremmalle yhteistyölle saamelaislasten koulutuksen järjestelyissä (opettajankoulutus, opetussuunnitelmat, oppimateriaalit). Saamelaiset koostuvat useista hyvin pienistä kieliryhmistä, joiden mahdollisuuksia saada omakielistä opetusta ja äidinkielen opetusta tulisi parantaa.

Suomessa on hyväksi todettu käytäntö maahanmuuttajalasten osalta se, että heille annetaan opetusta myös heidän omassa äidinkielessään suomen tai ruotsin kielen lisäksi. Oman äidinkielen taidon paraneminen edistää myös suomen kielen oppimista. Tavoitteena on toimiva kaksikielisyys.

Suomessa lapsiasiavaltuutettu on tehnyt yhteistyötä sellaisten perheiden kanssa, joista toinen vanhempi on vankilassa. On tullut esille, että kotiin jäävän vanhemman ja lapsen saamassa taloudellisessa ja psykososiaalisessa tuessa on puutteita. Yhteistyötä on tehty Kriminaalihuollon tukisäätiön (www.krit.fi) ja sen yhteydessä toimivan Vankiperhetyön verkoston kanssa. Kriminaalihuollon tukisäätiö on toteuttanut hankkeita, joissa pyritään parantamaan vankien perheiden asemaa. Esimerkiksi Ehjä Perhe-hanke perustuu vertaisryhmä- ja perhekuntoutustoiminnan kehittämiseen. Perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten tietoisuutta vankiperheen lapsen asemasta ja auttamisesta on pyritty parantamaan.

Lapselle vanhemman joutuminen vankilaan voi olla hyvin hämmentävä tilanne, josta hän ei saa tarpeeksi tietoa. Lapsi voi myös joutua kiusatuksi. Perhetapaamisten tilat vankiloissa voivat olla huonosti toimivia ja lapsia voidaan kohdella siellä tylysti.. Näitä ongelmia pyrimme parantamaan.

Olemme perehtyneet ruotsalaisissa vankiloissa toteutettuun lapsen oikeuksien valtavirtaistamiseen.. Vankiloiden toimintaa on Ruotsissa muutettu niin, että ne tukevat paremmin perheellisten vankien mahdollisuuksia pitää yhteyttä lapsiinsa. Vankiloissa on myös lapsiasiamies tai lapsen oikeuksien koordinaattori. Vankilan ulkopuolella on myös vertaisryhmätoimintaa ja tukea vankien perheille.

17. Mitä käytännön toimia pidätte tarpeellisina haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien suojelemiseksi ja heidän etunsa edistämiseksi? Voisiko EU mielestänne edistää toimien toteutumista ja miten?

EU voisi rakennerahastoillaan edistää romanilasten ja perheiden olojen paranemista Romaniassa (ja Slovakiassa), jotta vähennettäisiin heidän kerjäläissiirtolaisuutta muihin EU-maihin. Romanian ihmisoikeuksien toteutumisen parantamisessa EU on tärkeä vaikuttaja.

Turvapaikanhakijana olevien yksintulevien alaikäisten asioissa EU:n tulisi luoda yhteiset hyvät lapsen oikeuksia vahvistavat käytännöt jäsen maiden kesken. Lapsia tulisi kohdella ensisijaisesti lapsina ja vasta toissijaisesti turvapaikan hakijoina. Alaikäiset turvapaikanhakijat tulee rinnastaa kantaväestön lapsiin, jotka ovat ilman huoltajansa turvaa. Näin ollen heihin pitäisi soveltaa lastensuojelun periaatteita ja palveluita. Lapsiasiavaltuutettu onkin esittänyt Suomeen Norjan ja Ruotsin käytäntöä: Norjassa kaikki alle 15-vuotiaat yksin maahan tulevat otetaan lastensuojelupalveluiden piiriin ja Ruotsissa järjestetään alaikäisten turvapaikanhakijoiden palvelut erillään aikuisten palveluista. Myös muissa EU-maissa on lastensuojelupainotteisia toimintatapoja. Näiden mallien käyttöä voitaisiin edistää jäsenmaissa.. EU voi vielä painottaa turvapaikanhakija- ja maahanmuuttajalasten oikeuksien toteuttamista kaikissa jäsenvaltioissa.

EU-tasoisilla määräyksillä voidaan asettaa velvollisuus järjestää opetusta ja terapia- ja kriisipalveluita myös alaikäisille turvapaikanhakijoille. Samoin voidaan ohjeistaa / velvoittaa iänmäärityksen suorittamiseen huomioiden lääketieteellisten tekijöiden lisäksi psykososiaaliset tekijät. On hyvin ongelmallista, että monissa EU maissa on alettu käyttämään pelkästään luusto- tai hampaistoröntgenkuvia lasten iän määrittelyssä.

Lapsen haastattelussa tulisi käyttää lapsen kanssa toimimiseen perehtyneitä ammattilaisia. Myös turvapaikanhakijalasten mielipiteitä tulee selvittää ja kuulla palveluita järjestettäessä.

Ns. Dublin menettelyä ei tulisi soveltaa alaikäisiin turvapaikan hakijoihin. Olisi tärkeä myös saada eri jäsenmaissa vastaanoton standardit paremmin vastaamaan toisiaan. Nyt toiminta on hyvin epätasaista, etenkin Etelä-Euroopassa, jossa alaikäisiä turvapaikanhakijoita on paljon.

Lapsiin kohdistuva väkivalta

18. Onko teillä lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä asiatietoja ja tilastoja? Onko teillä asiatietoja lapsiin kohdistuneeseen väkivaltaan liittyvistä oikeuden päätöksistä?

Suomessa on erittäin hyvä tilastotieto lapsiin kohdistuvasta kokonaisrikollisuudesta sekä poliisille tulleista ilmoituksista. Oikeuden päätöksistä on erillistutkimuksia, mutta ei varsinaista yhtenäistä tilastoa.

Suomessa Poliisiammattikorkeakoulu ja Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisivat vuonna 2008 ns. lapsiuhritutkimuksen, jossa selvitettiin lasten väkivaltakokemuksia. Tytöt kokevat väkivaltaa kotona enemmän kuin pojat, jotka kokevat puolestaan sitä enemmän kaveripiirissä.

Selvitys kartoitti myös ns. lievää väkivaltaa ja ruumiillisen rankaisun yleisyyttä. Suomessa se on lailla kielletty jo vuonna 1984. Lapsiin kohdistuva väkivalta kasvatustarkoituksessa on selvitysten perusteella joidenkin vanhempien mielestä hyväksyttävää, vaikka ruumiillinen kurittaminen on laissa kielletty (n. 26 % vanhemmista hyväksyy kuritusväkivallan ainakin poikkeustilanteissa). Erityisesti riskiryhmässä ovat alle kouluikäiset lapset sekä lapset, jotka ovat sairauden tai vamman takia vaikeahoitoisia.

EU:n tasolla tulee edelleen toimia sen puolesta, että ns. kuritusväkivalta kiellettäisiin kaikissa jäsenvaltioissa ja että sen vahingollisuudesta tiedotetaan aikuisille. Myös lapsiin kohdistettu tiedottaminen heidän oikeuksistaan on tärkeää. Vastaavien lapsiuhritutkimusten tekeminen säännöllisesti kaikissa jäsenmaissa olisi kannatettavaa, sillä lapsiin kohdistuvasta väkivallasta on riittämättömästi tietoa.

19. Millä tavalla järjestönne toimii lasten suojelemiseksi väkivallalta? Mitä vaikeuksia tai ongelmia olette kohdanneet lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn liittyvässä kenttätöössä?

Lapsiasiavaltuutettu on ollut mukana laatimassa ehdotuksia toimenpiteiksi kuritusväkivallan ehkäisemiseksi Suomessa. Työtä varten lapsiasiavaltuutettu on kerännyt lasten omia näkemyksiä siitä, miten kuritusväkivaltaa voitaisiin vähentää. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että kuritusväkivallan estämiseksi tehokkainta olisi tukea vanhempia, kun näillä on ongelmia, esim. stressiä, uupumusta tai päihteiden käyttöä. Lisäksi vastaajat pitivät tärkeänä sitä, että vanhemmille kerrotaan lapsen oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen ja että heitä neuvotaan lapsen kasvatuksessa.

Lapsivastaajien mielestä tehokkaimpia väyliä tiedottaa lapsille heidän oikeudestaan väkivallattomaan kasvatukseen olisivat koulu sekä lasten ja nuorten yleisesti käyttämät mediat (Internet, televisio, lehdet).

20. Tunnetteko hyviä käytänteitä, hankkeita tai ohjelmia, jotka voivat auttaa suojelemaan lapsia paremmin väkivallalta? Tunnetteko rajatylittäviä hankkeita tällä alalla (esim. yhteistyöhankkeita, toimintaa toisten jäsenvaltioiden järjestöjen kanssa, hyväksi koettujen toimintatapojen jakamista, nuorisotuomioistuimen tuomareiden välistä yhteistyötä jne.)?

Edellä mainitun vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen aineistosta laadittiin erillisanalyysi maahanmuuttajalasten Suomessa kokemasta kuritusväkivallasta. Tutkimus osoittaa, että maahanmuuttajalapset kohtaavat enemmän kuritusväkivaltaa kotonaan kuin kantasuomalaiset lapset. Tästä syystä on perusteltua kohdentaa erityisiä toimenpiteitä juuri maahanmuuttajaperheisiin lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu on lausunnoissaan Suomessa korostanut, että kaikille maahanmuuttajille tarjottaisiin yleinen perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta

heidän omalla kielellään. Maahanmuuttajaperheiden ja -lasten tulee saada tietoa lapsen oikeuksista sekä maan perhe- ja lapsilainsäädännöstä. Tiedon saaminen tulee varmistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mieluummin heti maahantulon jälkeen. Suomessa ei ole tarpeeksi tunnistettu tarvetta kehittää viranomaisten kykyä tunnistaa maahanmuuttajaperheissä lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä tapoja puuttua väkivaltaan sen havaitessaan tai sitä epäillessään. Maahanmuuttajaperheissä ilmenee myös ns. pakkoavioliittoja ja ns. kunniaväkivaltaa pienessä määrin mutta tähän tulisi nopeasti puuttua ja varmistaa lapsen oikeuksien toteutuminen.

21. Mitä käytännön toimia ehdottaisitte, jotta lapsia voitaisiin suojella tehokkaammin väkivallalta? Voisiko EU mielestänne edistää toimien toteutumista ja miten?

Lapsille tulee antaa tietoa heidän omista oikeuksistaan heille ymmärrettävällä kielellä sekä heidän ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Lasten tulee saada tietoa siitä, miten hän voi toimia saattaakseen oikeudenloukkauksensa tuomioistuimen tai ihmisoikeusinstituution käsiteltäväksi. Tätä tulee edistää EU:n yhdenvertaisuusdirektiivissäkin.

Eri kulttuureista tuleville lapsille tulee varmistaa yhteinen perustieto ihmisoikeuksista Euroopassa. EU:n tulisi kokonaisuutena toimia ja sitoutua kuritusväkivallan eli lasten ruumiillisen rankaisun kieltämiseen ja toimia sen puolesta globaalisti.

EU voi lisätä rikosoikeudellista yhteistyötä, jolla estetään Internetin välityksellä tapahtuvaa lasten seksuaalista hyväksikäyttöä. EU voi edistää poliisiyhteistyötä Internetin lapsipornografian levityksen estämiseksi sekä rikollisessa kuva-aineistossa näkyvien lapsiuhrien tunnistamiseksi ja rikollisten saamiseksi edesvastuuseen. EU voi myös tehdä asiassa yhteistyötä globaalisti esim. Yhdysvaltojen ja Venäjän suuntaan, jotta voidaan estää lapsipornografian levitystä Internetissä ja sulkea rikollista aineistoa levittäviä sivustoja.

22. Mitä käytännön toimia ehdottaisitte, jotta lapsia voitaisiin suojella paremmin vertaisväkivallalta (kuten koulukiusaamiselta tai kiusaamiselta verkkoyhteisöissä)? Voisiko EU mielestänne toimillaan vaikuttaa asiaan ja miten?

Suomessa on hyviä tuloksia Kiva-koulu-hankkeesta (<http://www.kivakoulu.fi>) koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Hanketta rahoittaa Opetusministeriö ja sitä on ollut toteuttamassa Turun yliopisto.

Poliisi on Suomessa kehittänyt toimintatapoja tavoittaakseen lapsia ja nuoria verkkoyhteisöissä (esim. Facebook). Poliisilla on käytössään Internet-pohjainen ”Nettivinkki” - palvelu, johon voi ilmoittaa Internetissä havaitusta epäilyttävästä aineistosta. Pelastakaa Lapset ry:llä on vastaavanlainen palvelu. Pelastakaa Lapset ry tekee myös kansainvälistä yhteistyötä nettiturvallisuuden edistämiseksi.

23. Pitäisikö EU:n mielestänne panostaa kadonneita lapsia koskevan hälytysjärjestelmän kehittämiseen ja sen rajatylittävän yhteensopivuuden takaamiseen? Mitä mielestänne pitäisi tehdä?

24. Miten komissio voisi mielestänne tukea kadonneiden lasten tukipuhelinpalvelun numeron 116 000 käyttöönottoa jäsenvaltioissa? Olisiko EU:n toimista apua?

Lasten köyhyys

25. Millä tavalla järjestönne toimii lasten köyhyden ehkäisemiseksi? Mitä vaikeuksia tai ongelmia olette kohdanneet lasten köyhyden ehkäisemiseen liittyvässä kenttätyössä?
26. Tunnetteko hyviä käytänteitä, hankkeita tai ohjelmia, jotka auttavat vähentämään lasten köyhyyttä? Tunnetteko rajatylittäviä hankkeita tällä alalla (esim. yhteistyöhankkeita, toimintaa toisten jäsenvaltioiden järjestöjen kanssa, hyväksi koettujen toimintatapojen jakamista jne.)?
27. Mitä käytännön toimia ehdottaisitte lasten köyhyden vähentämiseksi? Voisiko EU mielestänne edistää toimien toteutumista ja miten?

III Muita kysymyksiä

Tiedotus

28. Millä tavoin lapsen oikeuksista voidaan tehokkaasti tiedottaa lapsille ja aikuisille? Tunnetteko hyviä käytänteitä tai hankkeita, jotka liittyvät lapsille suunnattuun tiedottamiseen lasten oikeuksista? Tunnetteko rajatylittäviä hankkeita tällä alalla (esim. yhteistyöhankkeita, toimintaa toisten jäsenvaltioiden järjestöjen kanssa, hyväksi koettujen toimintatapojen jakamista jne.)?

Suomessa on laadittu vastikään kansallinen lapsen oikeuksien viestintästrategia. Se on tehty yhteistyössä ministeriöiden, lapsiasiavaltuutetun, järjestöjen ja kirkon kanssa. Se perustuu laajaan kansalliseen verkostoitumiseen. Tällä verkostolla toteutettiin myös vuoden 2009 lapsen oikeuksien juhlavuoden kampanja. Juhlavuoden aikana myös monet sanomalehdet lisäsivät lasten ja nuorten omien mielipiteiden näkymistä lehdissä.

Suomessa tavoitteena on, että peruskoulun opetuksessa lapsen oikeudet tulisivat esille ja että lasten kanssa työskentelevien peruskoulutukseen tulisi nykyistä enemmän tietoa lapsen oikeuksista sekä annettaisiin valmiuksia olla vuorovaikutuksessa lasten kanssa.

Lasten osallistuminen

29. Tunnetteko hyviä käytänteitä tai hankkeita, jotka liittyvät lasten osallistumiseen heitä koskevien politiikkojen kehittämiseen?

Suomessa on asetettu tavoitteeksi, että vuonna 2011 jokaisella kunnalla olisi lasten ja nuorten osallistumisjärjestelmä. Näillä tarkoitetaan nuorisovaltuustoa, alakouluikäisten lasten parlamenttia, koulun oppilaskuntia sekä verkossa toimivia aloitekanavia. Tavoitteeseen on vielä matkaa mutta viimeisten neljän vuoden aikana lasten ja nuorten osallistumismahdollisuudet ovat parantuneet. Myös nuorisolaki velvoittaa siihen, että kuntien tulee kuulla nuoria heitä koskevissa päätöksissä.

Tavoite on ollut osa Suomen hallituksen Lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelmaa joka on ollut toimintamalli eri hallinnonalojen välisen yhteistyön parantamiseen lapsiasioissa vuosina 2007 - 2011.

Lapsiasiavaltuutettu tiedottaa lapsen oikeuksista esim. lapsille suunnatuilla verkkosivuilla (www.lastensivut.fi). Tiedottamisessa huomioidaan mahdollisimman monta kieliryhmää. Lapsiasiavaltuutettu on pyrkinyt edistämään lasten mahdollisuutta vaikuttaa esim. kiirehtimällä lasten ja nuorten verkostojen perustamista jokaiseen kuntaan (esim. nuorisovaltuustot). Omassa työssään lapsiasiavaltuutettu on ottanut käyttöön lasten ja nuorten neuvonantajaryhmän, jossa lapset ja nuoret voivat tuoda esille heille tärkeitä asioita ja neuvoja siitä, minkälainen lapsiin ja nuoriin suuntautuva tiedotus olisi tehokkainta.

30. Miten parantaisitte lasten osallistumista lasten oikeuksia koskevaan EU:n strategiaan?

Lapsille ja nuorille tehtävät kyselyt voisivat olla käytännössä paras tapa ottaa selvää lasten omista näkökulmista ja prioriteeteista. Kansallisesti voisi olla tahoja joille EU delegoisi velvollisuuden määrääjain kuulla lapsia ja välittää näkemyksiä komissiolle EU-strategiasta.

Muut asiat

31. Mihin muihin asioihin pitäisi puuttua lasten oikeuksia koskevan EU:n strategian yhteydessä ja miksi?

- eri hallinnonalojen ja sektoreiden välinen yhteistyö lapsi- ja nuorisoasioissa on tärkeää myös EU:n omassa hallinnossa*
- EU:n kaikkien omien poliitiikkojen (myös talous ja rakennepoliittikka) järjestelmällinen analyysi lapsinäkökulmasta ja se että dokumenteissa raportoitaisiin asiasta. EU:n tulisi tehdä omasta politiikastaan lapsivaikutusten arviointia ja kouluttaa henkilökuntaa tällä alueella*
- talous- ja työllisyyspolitiikassa tuki perheen ja työn yhteensovittamiselle, niin että kilpailukyky ei edistetä lasten hyvinvoinnin kustannuksella. Alhainen syntyvyys uhkaa osaltaan heikentää unionin talouskasvua pitkällä aikavälillä*
- lapsen oikeuksien ja lapsinäkökulman huomioiminen kehitysyhteistyössä sekä jäsenmaissa että EU-tasolla*
- lasten suojelu EU:n kuluttajapolitiikassa sekä lapset EU:n audiovisuaalisessa politiikassa. Mainonta ja media ovat merkittäviä vaikuttajia lasten ja nuorten elämässä. EU- tasolla tehtävät ratkaisut vaikuttavat jäsenmaiden lainsäädäntöön näillä alueilla. Näillä alueilla tulisi varmistaa, että kaupallisia etuja ei edistetä lapsen edun kustannuksella.*
- EU:n yhteiset linjaukset vaikuttavat merkittävästi jäsenvaltioiden tilastotoimiin: mitä tietojen keräämistä priorisoidaan ja mitä kerätään yhteisesti. Tässä on tärkeä varmistaa lapsen näkyminen tilastoyksikkönä ja että kerätään riittävästi lapsikohtaista tietoa eri elämänalueilta. Kokonaisuutta voisi edistää yhteisten indikaattoreiden määrittäminen muissakin kuin lapsiköyhyyteen liittyvissä asioissa.*

- *strategian painottaminen haavoittuvassa asemassa olevien lasten asioihin on sinällään perusteltua, mutta samalla on muistettava, että EU:n eri politiikoissa tehtävät ratkaisut vaikuttavat kaikkien lasten kasvuympäristöön jäsenmaissa. Näitä vaikutuksia tulee myös arvioida ja analysoida. Lapsen oikeuksien valtavirtaistaminen tulee ulottaa myös niille politiikan aloille, jotka vaikuttavat lasten ja perheiden hyvinvointiin välillisesti.*